בי תצא (תשי"ה) — פרק כ"ה א – ג

א. xxx. א כי יהיה ריב: מלבים: קושית הספרשים על חז"ל שפרשו שהפרשה נאמר במי שעבר על לא תעשה שבתורה שרובם מאכלות אסורות וערוות וכדומה, איך יכונה בשם "ריב בין אנשים"?

רמב"ן ד"ה כי יהיה ריב בין אנשים עד וסעם הארבעים.

לשם הבנה מדויקת של דבריו חלקם לארבע פסקאות וסמל סוף כל פסקה!

1xx. מהי הדרך הראשונה והשניה שמביא הרמב"ן לישוב הקושיה הנ"ל?

2xx. מה מובן המלים "והצדיקו את הצדיק" לפי פרושו הראשון ומה יש לפיו להשלים בפסוקנו לפני מלים אלה?

3xx. מי הם "האנשים" אשר להם הריב לפי פרושו הראשון ומי הם לפי פרושו השני?

4xx. מה הקשי שבא הרמב"ן לתרץ בדבריו האחרונים "ודבר הכתוב בהוה"?

ב. ספר החנוך מצוה תקצה: מצות לא תעשה שנמנע הדיין מהכות החוטא הכאות גדולות ובאור זה הענין כך הוא: שכל החוטא־מלקות, תכלית מה שילקה כ' הכאות חסר אחת, כמו שבא בקבלה, ולא יכה לשום אדם עש שישערהכאה שתהיה לפי יכולת המוכה ושנותין ומזגו וצורת גופו, ואם יוכל לסבול הכאת גבול העונש (=העונש המכסימלי)– יוכה, ואם לא יכול לסובלו כולו, יוכה כפי יכולתו.

היכן נרמז ענין שעור המכות כפי יכולתו בלשון הכתוב?

ג. ארבעים יכנו.

מכות כ"ב א': כמה מלקין אותו? ארבעים חסר אחת, שנ' "במספר ארבעים" – מנין שהוא סמוך לארבעים. (רש"י שם... מדלא כתיב "יכנו ארבעים במספר" אלא "במספר ארבעים יכנו" שמעינן, דהכי קאמר: מנין הסוכם ארבעים, חשבון המשלים סמוך ארבעים, שנורם לקרות אחריו ארבעים, והיינו שלשים ותשעה).

רש"י ב' ד"ה במספר.

1. התוכל להתאים מדרש חז"ל זה עם לשון הכתוב בעזרת הפסוקים הבאים: בר' מ"ו כ"ז כל הנפש; שופטים ט' ה' ויהרג (וע' רד"ק שם!) ומה הלל הלשוני שאפשר ללמוד ממקומנו ומשני המקומות הנ"ל?

2xx. מה הקשי במדרש חז"ל הנ"ל המתבאר ע"פ רשב"ם בר' ל"ו י"ד ותמנע...

3xx. מה המשותף לפסוקנו עם הפסוקים המובאים ברשב"ם: בר' ל"ו י"ד; יהושע י"ב ז–ח; דברי הימים א' ט' מ"א – מ"ב?

4. למה לא נמצא בלשון חכמים "שלושים ותשע" אלא נאמר "ארבעים חסר אחת".

ד. רמב"ם: הלכות סנהדרין י"ז א:... וזהו שנאמר "ארבעים", שאין מוסיפין על הארבעים, אפילו היה חזק ובריא כשמשון, אבל פוחתין לחלש... לפיכך אמרו חז"ל, שאפילו הבריא ביותר מכין אותו ל"ט, שאם יוסיף לו אחת, נמצא שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו.

הנה צריך באור לשון המקרא לפי פשוטו, באופן הכתב והקבלה ד"ה ארבעים יכנו. (עם המסורת.) ונראה לי, שאין המובן במלת "יכנו" כמו פיסכים עם המקובל (=עם המסורת), כי אם הוא לשון חסרון וגרעון המורגל בדברי חז"ל "אשר יכה איש את רעהו", כי אם ושם ארבעים הוא כאן מספר סדורי (דען פיער־ציגסטע), כמו "ויהי בארבעים שנה" (דברים א'), "הין נכונים לשלשת ימים" פירושו – ליום השלישי, וכן "ושלש עשרה מרדו" (בראשית י"ד) אין פרושו שלש עשרה שנה נמשכה המרידה, אלא בשנת השלש עשרה וכן כאן: הכאה האחרונה היא המכה הארבעים יגרע ויחסר ממנו, שלא יבא בלקה כי אם שלשים ותשע. – – ב– ויש עוד לישב המקרא ע"ד דבותינו ולפרש מלת יכנו הכאה ממש, והוא, שבכמה מקומות מצאנו שמחובר ללשון "יוסף" העתיד כמקום מקדו עם למ"ד השמוש כמו: (הושע א') "לא אוסיף עוד ארחם" ופירושו לא אוסיף עוד ל ארחם, וכן (ישעיה נ"ב) "לא יוסיף יבוא בך ערל וטמא" שהוא לא יוסיף לבוא.... וכן כאן "יכנו" כמו להכותו טעמו: ארבעים להכותו לא יוסיף (ער זאלל ניכט פארטפאהרן פירציג איהן צו שלאגען.)

1. מה ההבדל העקרוני בין הרמב"ם לכתב והקבלה בהתאמת דברי חזל עם הכתוב?
2. מהי חולשת פרושו הראשון של הכתב והקבלה?
3. התוכל להביא סעד מפירוש רש"י על תורה (במקום אחר) לפרושו זה?
4x. מהי חולשת פרושו השני?

ה. שאלות ברש"י:

1. א ד"ה כי יהיה ריב. — מה הגורם הפנימי והחיצוני לדרש זה?
2. ג " לא יוסיף — פרש את דבריו והסבר, איך למדם מפסוקנו.
3. " " ובקלה אחיך — מה הרעיון הכלול בדבריו והיכן מצאניהו במקום אחר?

יש לשלוח: תשובות (וגם שאלות) לר"ר נ. לייבוביץ, ירושלים קרית משה.